

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

**ба диссертатсияи Сулаймонзода Масъуд Мумин дар мавзуи
«Сиёсати фарҳангӣ ва хусусиятҳои он дар шароити Ҷумҳурии
Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD),
доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050200 – Сиёсатшиносӣ (6D050202 - Ниҳодҳо,
равандҳо ва технологияи сиёсӣ). – Душанбе, 2026. – 184 с.**

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Тадқиқоти диссертатсионӣ дар доираи иҷроиши мавзуи корҳои илмию таҳқиқотии кафедраи равандҳои сиёсӣ дар Тоҷикистон «Тоҷикистон дар раванди дигаргуниҳои сиёсии ҷомеа ва таҳдидҳои нави ҷаҳонӣ» (барои солҳои 2021-2025) анҷом дода шудааст. Инчунин диссертатсияи мазкур аз рӯйи мазмуну мундариҷаи худ бо мавзӯҳои пешбиниамудаи Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28.02.2025, таҳти №114 «Дар бораи самтҳои афзалиятноки таҳқиқоти илмӣ ва илмию техникӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» мувофиқат менамояд. Инчунин дар шиносномаи ихтисоси интихобнамудаи довталаб низ шаклҳои гуногуни сиёсати давлатӣ барои таҳқиқ пешбинӣ гардидаанд.

Мубрамии мавзуи таҳқиқ. Диссертатсияи Сулаймонзода Масъуд Мумин дар мавзуи «Сиёсати фарҳангӣ ва хусусиятҳои он дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050200 – Сиёсатшиносӣ (6D050202 - Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ) ба омӯзиши яке аз масъалаҳои ҳеле мубрами ҷомеаи тоҷикистонӣ бахшида шуааст. Мавзуи таҳқиқот ба яке аз масъалаҳои муҳим ва зарурии сиёсатшиносии муосир марбут буда, омӯзиши амиқ ва ҳамаҷонибаи онро тақозо менамояд.

Мубрамии мавзуи диссертатсия аз якчанд омилҳои муҳим ва зарурии илмию амалӣ сарчашма мегирад. Дар марҳилаи имрӯзаи рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун давлати соҳибистиклол, мустақил ва дорои таъриху тамаддуни қадим, масъалаи ташаккул, рушд ва татбиқи самараноки сиёсати фарҳангӣ яке аз авлавиятҳои стратегии давлатдорӣ ба шумор меравад. Фарҳанг ҳамчун ҷузъи ҷудоношавандаи ҳудушиносии миллӣ омили асосии таъмини ваҳдати миллӣ, ҳифзи мероси тарихию фарҳангӣ ва таҳкими ҳувияти миллии мардуми тоҷик мебошад.

Дар шароити ҷаҳонишавӣ, ки равандҳои фарҳангӣ аҳаммияти махсус пайдо мекунанд ва таблиғи фарҳанги бегона тавассути фазои маҷозии интернет ба ҳамагон дастрас шудааст, таҳқиқи ҳамаҷонибаи сиёсати фарҳангӣ ва хусусиятҳои он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аҳаммияти илмию амалии хоса пайдо кардааст. Ҳалли масъалаҳои марбут ба рушди сиёсати фарҳангӣ ба таҳкими ҳувияти миллӣ, вусъат додани рушди фарҳангӣ ва таъмини пешрафти

устувори иҷтимоию иқтисодии кишвар мусоидат мекунад.

Таҳлили сиёсати фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон имкон медиҳад, ки на танҳо самаранокии он аз нуқтаи назари ҳифз ва рушди фарҳанги миллӣ баҳо дода шавад, балки таъсири он ба рушди иҷтимоию иқтисодии кишвар, ташаккули имиҷи он дар арсаи байналмилалӣ ва таҳкими амнияти миллӣ ошкор карда шавад. Муқарриз омӯзиши мавзуи мазкурро мубрам ва аз нигоҳи илмию амалӣ муфид меҳисобад.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Навгонии илмӣ диссертатсияи Сулаймонзода М.М.-ро ба таври зерин асоснок намудан мумкин аст. Муаллифи диссертатсия дар заминаи омӯзиши адабиёти илмӣ муқаррароти назариявӣ ва равишҳои концептуалию методологиро ба низом дароварда, бо назардошти ин таърифи мукаммали сиёсати фарҳангиро пешниҳод намудааст. Дар ин раванд ӯ тавонистааст, ки хусусиятҳои муҳимтарини сиёсати фарҳангӣ ва омилҳои таъсиррасон ба онро дар сатҳи зарурӣ нишон диҳад. Муаллиф алоқамандии сиёсат ва фарҳанг, таъсири байниҳамдигарии онҳо, аз ҳамдигар вобастаю ба ҳамдигар пайваста будани ин зухуротро таҳқиқ намудааст. Дар ин замина нишон медиҳад, ки рушди фарҳангии ҷомеа аз фаъолияти сиёсии давлат ва ниҳодҳои ҷамъиятӣ чӣ гуна вобастагӣ дорад. Дар идомаи таҳқиқот механизмҳои татбиқи сиёсати фарҳангиро таҳлил намуда, ҷойгоҳи онро дар низоми идоракунии давлатӣ нишон додааст. Инчунин муаллиф хусусиятҳои бевоситаи сиёсати фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистонро низ таҳқиқ намуда, нақш ва мавқеи онро дар марҳилаи кунунии давлатдорӣ нишон додааст. Дар таҳқиқоти довталаб самтҳои афзалиятноки фаъолияти ниҳодҳои давлатию ҷамъиятӣ дар рушди фарҳанг муайян карда шудаанд. Довталаби дараҷаи илмӣ дурнамои рушди сиёсати фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистонро низ таҳқиқ намуда, дар ин маврид тавсияҳои илман асосноки амалӣ оид ба такмили механизмҳои дастгирии фарҳангро пешниҳод кардааст.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Диссертатсияи Сулаймонзода Масъуд Мумин паҳлӯҳои зерини мусбати назарраси илмиро дорад, ки онҳо асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои муаллифро нишон медиҳанд:

Аввалан, интиҳоби мавзуи таҳқиқот дар шароити муосири рушди Тоҷикистон мубрам ва зарур аст. Масъалаи сиёсати фарҳангӣ яке аз самтҳои стратегии давлати Тоҷикистон буда, пажӯҳиши он барои ташаккули модели самараноки идоракунии фарҳанг аз аҳаммияти хоса бархӯрдор аст.

Дуюм, муаллиф барои омӯзиши мавзӯ таснифоти мукаммали олимони ва мактабҳои илмӣ - гурӯҳи аввал (ғарбӣ), гурӯҳи дуюм (русӣ), гурӯҳи сеюм (рисолаҳои диссертатсионӣ) ва гурӯҳи чорум (ватанӣ)-ро анҷом дода, адабиёти васеи илмиро таҳлил кардааст. Ин тасниф нишонаи донишҳои

назариявии чуқур ва тайёрии методологии довталаб мебошад.

Сеюм, истифодаи усулҳои гуногуни таҳқиқот - таърихӣ, муқоисавӣ, институтсионалӣ, системавӣ, сохторӣ-функционалӣ имкон додааст, ки масъала аз зовияҳои гуногун баррасӣ гардад ва натиҷаҳои объективӣ дастрас шаванд. Алалхусус, истифодаи таҳлили муқоисавии таҷрибаи Тоҷикистон бо кишварҳои дигар арзиши методологии таҳқиқотро баланд бардоштааст.

Чорум, барои асоснок намудани тезисҳои диссертатсия маводи расонаҳои хабарии дохилию хориҷӣ, ҳуҷҷатҳои расмӣ, аз ҷумла баромаду суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, концепсия ва стратегияҳо васеъ истифода шудаанд, ки асоснокии таҳқиқотро таъмин менамоянд.

Панҷум, хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия конкретӣ ва асосноканд. Пешниҳоди такмили механизмҳои маблағгузорию соҳаи фарҳанг, дастгирии ташаббусҳои эҷодӣ, масъалаи тайёрӣ ва бознигарию кадрҳо барои соҳаи фарҳанг аз аҳаммияти амалии хоса бархӯрдор аст.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсия аз 184 саҳифаи матни асосӣ иборат буда, аз рӯйи сохтор ва мундариҷа шомили муқаддима, се боб, хулоса, тавсияҳо барои истифодаи амалии натиҷаҳои тадқиқот, рӯйхати адабиёти истифодашуда (аз он ҷумла 164 манбаи илмию иттилоотӣ ва номгӯйи интишороти довталаб) мебошад.

Боби аввали диссертатсия «Асосҳои назариявӣю методологии таҳқиқи сиёсати фарҳангӣ» ба таҳлили заминаҳои концептуалии ташаккули сиёсати фарҳангӣ дар илми муосир ва алоқамандии сиёсат бо фарҳанг бахшида шудааст. Муаллиф дар ин боб таснифоти хуби мактабҳо ва концепсияҳои сиёсати фарҳангӣ, аз ҷумла, асарҳои Д. Ҳезмондалш, Т. Дебрет, Э.Б. Тэйлор, П. Бурдэ, Ю. Ҳабермас, В. Раймонд, С. Холл ва дигаронро дар илми ғарбӣ, инчунин олимони рус ва ватаниро таҳлил кардааст. Чаҳорчӯбаи назариявӣю таҳқиқот аз назарияҳои «ҷангҳои фарҳангӣ», «бархӯрди тамаддунҳо», «гегемонияи фарҳангӣ», «моделҳои либералии сиёсати фарҳангӣ» ва «моделҳои консерватизми фарҳангӣ» иборат аст. Асоси методологии таҳқиқот таҳлили заминаи меъёрию ҳуқуқии танзимкунандаи соҳаи фарҳанг, омӯзиши барномаҳо ва лоиҳаҳои давлатӣ дар соҳаи фарҳанг ва таҳлили фаъолияти муассисаҳо ва ташкилотҳои фарҳангиро дар бар мегирад.

Боби дуюми диссертатсия «Ташаккули сиёсати фарҳангӣ ва татбиқи амалии он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз ду зербоб иборат аст. Дар зербоби аввал татбиқи сиёсати фарҳангӣ ҳамчун омили муҳимми таҳкими давлатдорӣю миллии баррасӣ мегардад. Дар зербоби дуюм сиёсати фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва татбиқи амалии он дар шароити соҳибистиклолӣ (аз саҳифаи 80 то 112) таҳлил гардидааст. Дар ин боб муаллиф марҳилаҳои ташаккули сиёсати фарҳангии Тоҷикистонро дар давраи соҳибистиклолӣ нишон додааст,

механизмҳои ҳуқуқӣ, молиявӣ ва институтсионалии татбиқи онро таҳлил намудааст ва нақши ниҳодҳои давлатию ҷамъиятии шахрвандиро дар пешбурди сиёсати фарҳангӣ арзёбӣ кардааст.

Боби сеюми диссертатсия «Дурнамои рушди сиёсати фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шароити муосир» аз ду зербоб иборат аст. Дар зербоби аввал рушди сиёсати фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар раванди ҷаҳонишавӣ (аз саҳифаи 112 то 135) таҳлилу баррасӣ шудааст. Дар ин зербоб масъалаи ҳифз ва тарвиҷи мероси фарҳангӣ дар шароити ҷаҳонишавӣ, таъсири равандҳои технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ ба фарҳанги миллӣ ва масъалаи рақамикунонии мероси фарҳангӣ баррасӣ шудаанд. Дар зербоби дуюм мушкилот ва дурнамои рушди сиёсати фарҳангии кишвар (аз саҳифаи 135 то 153) омукта шудаанд. Дар хулосаи диссертатсия (сах. 153-160) ва тавсияҳои амалӣ (сах. 161-163) ҷамъбасти таҳқиқот анҷом ёфта, натиҷаҳои таҳқиқот асоснок карда шудаанд.

Дар маҷмӯъ, сохтори диссертатсия мантикию бо ҳамдигар пайвастагӣ дорад. Мундариҷа бо мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот мутобиқат менамояд. Рӯйхати адабиёти истифодашуда васеъ ва гуногун буда, манбаъҳои ватанию хориҷии муосирро дар бар мегирад.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия. Аҳамияти назариявӣ таҳқиқот дар он аст, ки натиҷаҳои кори илмӣ довталаб метавонанд барои таҳқиқи минбаъдаи соҳаи сиёсатшиносӣ, сотсиология ва фарҳангшиносии Тоҷикистон истифода шаванд ва ба ташаккули заминаи назариявӣ омӯзиши сиёсати фарҳангӣ дар илмҳои иҷтимоию гуманитарии ватанӣ мусоидат намоянд. Аҳамияти амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки хулосаҳои бадастомада барои беҳтар гардонидани сиёсати фарҳангии давлатӣ, таҳияи барномаҳо ва лоиҳаҳои мушаххасе, ки ба дастгирӣ ва рушди фарҳанг дар кишвар нигаронида шудааст, метавонанд истифода шаванд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи довталаби дараҷаи илмӣ бо риояи муқаррароти Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводди илмӣ, ки бо қарори Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, №493 тасдиқ гардидааст, ба расмият дароварда шудааст.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Дар баробари паҳлуҳои мусбати диссертатсия, муқарриз якчанд эрод ва

камбудихоро зикр мекунад, ки барои такмили корҳои минбаъдаи муаллиф муҳим мебошанд:

1. Гарчанде муаллиф таҷрибаи кишварҳои гуногунро дар татбиқи сиёсати фарҳангӣ зикр мекунад, аммо таҳлили муқоисавии таҷрибаи Тоҷикистон бо кишварҳои мушобеҳи пасошуравии Осиёи Марказӣ - аз ҷумла Ёзбекистон, Қирғизистон ва Қазоқистон ба мушоҳида намерасад.

2. Гарчанде дар матни диссертатсия ба нақши ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ, иттифокҳои эҷодӣ, фондҳо ва дигар ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар пешбурди арзишҳои фарҳангӣ ишора мешавад, аммо ин масъала ба таври васеъ ва мустақил таҳқиқ нагардидааст. Механизмҳои мушаххаси ҳамкориҳои давлат ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар соҳаи фарҳанг, инчунин нақши бахши хусусии тиҷоратӣ дар маблағгузориҳои фарҳанг ба таври кофӣ таҳлил нагардидаанд. Таҳлили амиқтари ин паҳлуи масъала барои пешниҳоди тавсияҳои амалии конкретӣ ва воқеӣ зарур мебошад.

3. Масъалаи рақамикунории мероси фарҳангӣ ва таъсири фазои маҷозии интернет ба фарҳанги миллии Тоҷикистон дар боби сеюм ба таври умумӣ зикр шудааст. Дар шароите, ки технологияҳои иттилоотӣ коммуникатсионӣ ва шабакаҳои иҷтимоӣ ба рафтори фарҳангии аҳоли, бахусус ҷавонон, таъсири амиқ мерасонанд, ин масъала бояд ба таври мустақил ва муфассалтар дар сохтори диссертатсия ҷой мегирифт. Таблиғи фарҳанги бегона тавассути фазои маҷозӣ яке аз хатарҳои ҷиддии замони муосир барои ҳифзи ҳувияти миллии ба шумор меравад, аз ин рӯ, таҳлили механизмҳои муқобилати давлат ба ин зухурот ва расмикунонии он дар сиёсати фарҳангӣ зарур буд.

Хулосаи умумии муқарриз. Эродҳои зикргардида ба сифати пешниҳодҳо барои такмили таҳқиқоти минбаъда пешкаш карда мешаванд. Онҳо умуман ба хулосаҳо ва натиҷаҳои асосии таҳқиқот ҳалал намерасонанд.

Диссертатсияи Сулаймонзода Масъуд Мумин дар мавзӯи «Сиёсати фарҳангӣ ва хусусиятҳои он дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба талаботи пешниҳодшаванда барои рисолаҳои диссертатсионӣ ҷиҳати дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа. (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D050200 – Сиёсатшиносӣ (6D050202 - Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ) мутобиқат менамояд.

Дар кори диссертатсионии мазкур масъалаи муҳимми сиёсатшиносии муосир - хусусиятҳои сиёсати фарҳангии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи соҳибистиклолӣ ба таври ҳамаҷониба таҳқиқ гардидааст. Муаллиф дар диссертатсияи худ дараҷаи кофии тайёрии назариявӣ методологӣ ва донишҳои амиқи амалиро нишон додааст. Вазифаҳои гузоштаи таҳқиқот ба пуррагӣ анҷом дода шудаанд, натиҷаҳои бадастомада навгонии илмии зарурӣ доранд, аҳамияти амалии таҳқиқот дар хулосаҳо ва тавсияҳои конкретӣ зоҳир мешавад.

Методҳои илмӣ истифоданамудаи докталаб бо ихтисоси илмӣ диссертатсия мувофиқат менамояд. Диссертатсия дар заминаи омӯзиши доираи васеи адабиёти илмӣ назариявӣ ва таҳлили сарчашмаҳои мухталифи иттилоотӣ таҳия гардидааст. Барои асоснок кардани тезисҳои диссертатсия маводи расонаҳои хабарии дохилию хориҷӣ, ҳуҷҷатҳои расмӣ, аз ҷумла баромаду суҳанронҳои Сарвари давлат, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, концепсия ва стратегияҳо истифода шудааст. Методҳои илмӣ истифоданамудаи докталаб бо ихтисоси илмӣ диссертатсия мувофиқат менамоянд.

Бо назардошти ҳамаи гуфтаҳои боло, муқарризи расмӣ ба хулосае мерасад, ки диссертатсияи Сулаймонзода Масъуд Мумин дар мавзӯи «Сиёсати фарҳангӣ ва хусусиятҳои он дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба талаботи муқарраргардида ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯйи ихтисоси 6D050200 – Сиёсатшиносӣ (6D050202 - Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Номзади илмҳои сиёсӣ, муаллими калони
кафедраи сиёсатшиносӣ ва робита бо ҷомеаи
Академияи идоракунии давлатии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Расулзода Р.

24.04.2026

Имзои Расулзода Р.- ро тасдиқ менамоям:

Сардори раёсати кадрҳо, коргузорӣ
ва корҳои махсуси Академияи
идоракунии давлатии назди Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Насурдинзода А.Н.

Суроға: 734003 – шаҳри Душанбе, ноҳияи Исмоили Сомонӣ, кӯчаи Саид Носир, № 33,
Тел: 224-89-45.